

Redactioneel

Mededelingen Heemkundige Kring Groot-Haaltert - 3-maandelijks ledenblad
21ste jaargang 2001- nr 1

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Erevoorzitter

Veearts Robert Lievens

Voorzitter - Secretariaat

Willy De Loose
053/83.08.81

Bestuursleden:

Denderhoutem:

Edgard Huylebroek

Haaltert:

Geert Boelaert

Marc De Moyer

John Scheerlinck

Heldergem:

Roger De Troyer

William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel

Documentatiecentrum:

Warandegebouw Sint-Goriksplein 17
9450 Haaltert

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: 300 Fr.

Steunend lid: 500 Fr.

Rek.nr. 439-5083061-63

Heemkundige Kring Groot-Haaltert

Email:

heemkringhaaltert@altavista.net

Website:

<http://come.to/heemkring>

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten. Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding

Met dit nummer beginnen wij het derde millennium en de 21ste jaargang van het tijdschrift van de Haaltertse Heemkundige kring. Wij laten geen inspanningen achter om jullie een reeks interessante bijdragen te brengen, teneinde de kennis van onze plaatselijke geschiedenis te stofferen.

Een groot aantal leden hernieuwden reeds hun lidmaatschapsbijdrage, waarvoor dank. Voor diegenen die waarschijnlijk door vergetelheid het nog niet deden, in dit nummer nog een laatste oproep. Wij zijn jullie zeer erkentelijk voor de blijvende belangstelling en sympathie.

Teneinde beginnende familievorsers te helpen en te stimuleren publiceren wij een belangrijke bijdrage van een deskundige terzake: Jef Herreman. Wij danken de auteur en hopen dat zijn studie een stimulans en hulp zal zijn voor de steeds talrijker wordende groep van geïnteresseerden in de familiekunde.

Hierbij eveneens een oproep tot de jonge kandidaat-belangstellenden. Even binnenwippen in ons documentatiecentrum kan in vele gevallen het bezoek aan Stads- en Rijksarchieven uitschakelen, ontegensprekelijk een besparing van tijd en kosten. Ruim 130 genealogische werken (regio Aalst) kunnen gratis geraadpleegd worden.

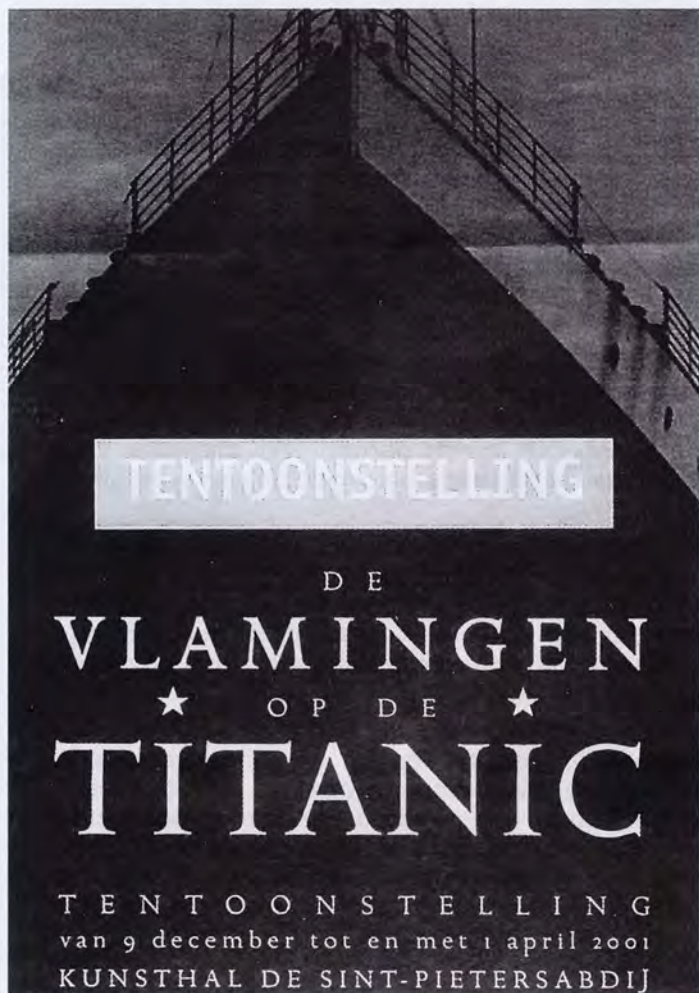
Het centrum (kelder Warandegebouw, St Goriksplein) is vrij toegankelijk elke 1ste zondag van de maand van 10 tot 12u en op afspraak.

Een tweede interessante bijdrage voor de komende nummers is de verhandeling van Dries Mertens, ingediend tot het bekomen van de graad van licentiaat in de Geschiedenis, die handelt over 'Criminaliteit in het land van Aalst in de 18de eeuw'. De auteur gaf toelating regelmatig bijdragen te publiceren in ons tijdschrift, waarvoor dank. Het lijvige werk is ook te raadplegen in onze bibliotheek.

Komt hierbij nog de behandeling van de Heldergemse bij- en spotnamen, een werk van de bestuursleden William Minnaert en Roger De Troyer en wij zijn ervan overtuigd dat het lezen en bewaren van de afleveringen voor velen een 'must' zal wezen.

Terloops, hebben jullie nog niet overwogen een HK-lidmaatschap als geschenk aan te bieden aan een uitgeweken familielid en/of vriend. Boeiender kan toch niet?

Namens de HK

De prestigieuze tentoonstelling 'Vlamingen op de Titanic' naar het gelijknamige boek van Dirk Musschoot mag gerust beschouwd worden als een dramatische brok geschiedenis van onze dorpsgemeenschap.

Als wij weten dat op het gedoemd schip 27 landgenoten meereisden, waarvan 10 uit onze regio (Aspelare, Helderger, Denderhoutem en Kerksken) en dat er bij de 7 Belgische overlevenden twee streekgenoten waren, mogen wij aannemen dat de commotie hier bij ons optimaal zal geweest zijn.

Over het wel en wee van slachtoffers en geredden vernem je meer in 'Vlamingen op de Titanic' van Dirk Musschoot-Lannoo, in 'Geschiedenis van Helderger' en in 'Kerksken, de wereld in een dorp' beide uitgaven van de Haaltertse Heemkundige kring.

Stap mee op het zinkend schip

De tentoonstelling brengt op ongeziene wijze het Titanic-verhaal van de Belgische passagiers en van de mensen wiens leven door de ramp werd beïnvloed. Zij staat ook stil bij het ongelijke lot van de Belgische opvarenden. Een drijvend paleis als doorslag van de eeuw en haar maatschappij.

Als bezoeker kruip je in de huid van verdwenen of geredde vrouwen, mannen en kinderen en beleef je hoe de droom omslaat in een nachtmerrie. Je doorvoelt hun gemoedsbewegingen. De afloop is bekend, maar uw persoonlijk lot niet. De samenleving en het lot beslissen. Er is geen weg terug. Niemand kan de geschiedenis herschrijven.

Vaar mee! In estaminet 'In den berg' ontvang je het 'Passenger's contract ticket' en beleef een onvergetelijke zeereis.

Info

Gent, Sint-Pietersabdij,

ZATERDAG 17 MAART 2001

**Vertrek bus: Administratief centrum,
Hoogstraat om 14u**

Deelname: 400fr

**Organisatie: Cultuurraad, Heemkundige
Kring en Df Kerksken-Helderger**

Reservatie: Cultuurdienst 053/858634

Na de tentoonstelling (16u30) wandeling naar het stadscentrum en bezoek aan een paar typische kroegen (gelegenheid voor snack).

Thuis 20 à 21u.

Haaltenaren contra hun burgemeester in 1803

Politieke strijd in een dorp is van alle tijden. Zo ook in Haaltert begin van de 19de eeuw. Onder de Franse bezetting werd Adriaan Ruysinck aangesteld als maire (burgemeester).

Hij werd geboren te Haaltert op 10-12-1776 en was de ongehuwde zoon van Livinus en Maria Meganck, landbouwers op de wijk 'ten Bruul'. Hij overleed vrij jong op 08-05-1806.

In zijn korte politieke carrière tornde hij op tegen de leden en sympathisanten van de invloedrijke familie de Sadeleer.

Naar aanleiding van verscheidene voorvallen die opgeschreefd werden door zijn tegenstanders stuurden enkele inwoners van de gemeente brieven naar de prefect van het Scheldedepartement en hekelden de daden van hun burgemeester. Een merkwaardig feit was dat de gebeurtenissen reeds meer dan een jaar verstreken waren. Op zijn minst een niet alledaagse wijze van handelen.

Een eerste verdachtmaking kwam op 14 messidor jaar 11 (03/07/1803). De prefect ontving een schrijven van François Mertens en zijn echtgenote Josine De Vulder die het volgende verklaarden: "In de nacht van

7 germinal jaar 10 (28/03/1802) kwam een groepje onbekenden aankloppen en al vloekend en tierend eisten zij geld (zilveren kronen) en brood, anders zouden zij sterven van honger. Wij konden aan de grillen van de bende ontkomen onder het mom dat wij arme werkende mensen waren en weinig hadden, waarop de bende vertrok zonder buit.

Een kwartier later arriveerde de burgemeester met een patrouille aan onze woning. De burgemeester klopte hard op de deur en riep woedend 'open de deur, ik ben de maire van Haaltert'. Wij lieten de mannen binnen, wij vertelden onze wedervaren, waarna de patrouille vertrok".

Bovenstaand verhaal werd min of meer bevestigd door Pieter Redant en Jean De Brauwer, twee leden van de Burgerwacht die verklaarden: "Op de avond van 7 germinal jaar 10 hebben wij gepatrouilleerd samen met 8 anderen en de burgemeester. De burgemeester begaf zich samen met 3 mannen op het hof van François Mertens op het gehucht Ekent. Hij klopte op de deur en vroeg brood. Er was groot rumoer. Na een 10-tal minuten gingen wij naar de hoeve van Josse Van Londersele." Dominicus de Sadeleer en Engelbertus Dewalsche tekenden als getuigen.

Dezelfde dag kwamen er verklaringen van Jean De Walsche die terwijl hij de wacht verzekerde met 9 leden, "enkele companen deserteerden buiten zijn weet, en dat de burgemeester hem 7 florijnen heeft doen betalen".

Twee leden van de wacht, Jean Baptiste Hunninck en Jean Van Pamel bevestigden deze verklaring.

De dag nadien kwam er een tweede brief van enkele Haaltenaren waarin zij de maire aanklaagden en zijn ontslag vroegen, ondermeer omdat hij (il se permet arbitrairement):

- 1-nachtelijke bezoeken bracht in de woningen van de burgers der gemeente
- 2-patrouilleerde des nachts, geassisteerd door gewapende mannen met sabels en geweren
- 3-zich onder bedreiging een toegang tot de woningen verschafte en geld en brood eiste
- 4-aan bepaalde inwoners tot 12fr vroeg en het geld gebruikte voor eigen gewin,

en dat dit alles resulteert in een troebele sfeer van terreur en dwingelandij."

Volgens de opstellers van de brief werd het tijd "dat deze uitspattingen stopten in een gemeente bewoond door gehoorzame burgers en vrienden van de wet".

De briefschrijvers vroegen dan ook aan de prefect, Adriaan Ruysinck te schorsen en hem te vervangen door hun kandidaat 'citoyen Jean Baptiste de Sadeleer, ex-agent de la commune' en terzelfder tijd ook de ontslagnemende adjunct -Charles Le Roy- te vervangen door 'citoyen Constantin Van den Bruelle, praticien (=bepleiter van gerechtszaken)'. Het document droeg de handtekeningen van Engelbertus De Walsche, repartiteur; D. de Sadeleer; J-B Van Houck; J. de Sadeleer; Pieter Redant; L. Van Londersele; D.B.Coppens; Pieter de Sadeleer; Jacobus Pieters en Joseph Van den Bruelle.

Tenslotte verklaarden enkele burgers dat de burgemeester 7 florijnen ontvangen had van een betichte omdat hij een aantal jonge boomscheuten afgesneden had.

Dit misdrijf gebeurde 12 maanden voordien in de maand thermidor jaar 10 (juli/augustus 1802). De opstellers (les quel declarents ne savoir ecrire) tekenden met X: François Van der Meersche; Jean Vertongen; Jean Van der Biest en Corneel Van der Meersche. Als getuigen tekenden Engelbertus De Walsche en Dominicus de Sadeleer.

Er volgden eveneens enkele meldingen ten gunste van Ruysinck.

De 14de messidor jaar 11 (03-07-1803) verklaarden "verscheidene ingezetenen van de commune Haeltert dat borger Adriaen Ruysinck, maire, verscheidene patrouilles heeft gedaan des naghts to standhoudinge der publique ruste als anderzijds tot veiligheyd der inwooners en hunne propriëteyten. Tekenden: Dominicus van Londersele; Petrus Sterck, member; Bernardus De Loose, member; Jan Baptist De Graeve, member; Adriaan De Vulder; Pieter Peerlinck; Charles Le Roy, adjoint en commissaris van politie; Ch. Van den Steene; J.Sonck, member; Joannes Livinus Baeyens en Adriaan Baetens, member.

Op 22 thermidor jaar 11 (10-08-1803) schreven de landbouwers Adriaen De Graeve, Albertina Coppens, wed. J.B. Roelandt en Jan-Baptist De Graeve "dat den meyer deser commune soo van nachtgangers, dieven

en stoorders der ruste en andere onbekende persoonen bij dewelcke wij den meyer versochten zig te weten vinden aan het hoofd der communewacht ten thien à elf uren 's avonds ingevolge welke clachte hij sig difrente keeren benevens de communewacht heeft laten vinden op die plaetsen door ons aangewezen, hetgone hij met alle nauwkeurigheid heeft kommen te doen, dit alles nochtans sonder datter ten dien tijde iets ten sijnen laste soude konnen geseijd worden."

En andere verdedigster, landbouwster Angelina de Sadeleer, wed. Benedictus Van der Poorten pleitte ook voor de burgemeester in een schrijven van 24 thermidor jaar 11 (12-08-1803), 14 maanden na de feiten! Op 18 prairial jaar 10 (07-06-1802) kwamen "vier persoonen op hare propriëteyt differente jonge scheuten van wilgen hebben komen af te snijden". Ze werden betrapt door één van haar zonen en aangehouden door de veldwachter Jan Provost en vast gehouden "in het huys dezer commune". Zij schreef dat "borger Adriaan Ruysinck zodanige arrangementen heeft genomen tot het betaalen der schaede aen hare boomen toegebracht en hij heeft dit genomen ten mijne profijte, maer geenszins ten sijnen voordeele of tot sijn gebruik."

Burgemeester Ruysinck weerlegde al de beschuldigingen in een uitgebreide nota naar de onderprefect van het arrondissement Oudenaarde op 18-08-1803. "Bepaalde aantijdingen jegens mijn persoon werden gemeld aan de prefect.

1-dat ik nachtelijke bezoeken afgelegd heb bij burgers in de gemeente

2-dat ik des nachts patrouilleerde vergezeld van mannen met geweren, sabels en matrakken

3-dat ik des nachts met geweld binnengedrongen ben in woningen en geld en brood eiste

4-dat ik van inwoners en van vreemdelingen boetes eiste tot 12fr in mijn voordeel.

Ik wil U antwoorden en aantonen dat de beschuldigingen met kwaad inzicht geformuleerd werden.

Vooreerst de motieven van de auteurs.

1-Het is waar dat ik nachtelijk bezoek heb afgelegd, maar bij leden van de burgerwacht die na mijn controle terug naar huis gingen slapen. Gij hebt zelf gezien bij uw bezoek, welke moeilijkheden ik heb om een 'garde communale' te organiseren.

2-Het is waar dat ik 's nachts patrouilleerde aan het hoofd van de 'garde communale' vooral in de afgelegen wegen. Ik deed dit voor de veiligheid van de

inwoners en om het voorbeeld te geven aan de jonge lieden om een actieve wacht te hebben die paraat staat bij de minste onregelmatigheden. Ben ik schuldig?

3-Het is waar dat ik verwittigd werd dat er in de woning van citoyen François Mertens een verdacht individu verbleef. Die avond ben ik bij Mertens geweest met de wacht en vroeg hem zijn naam en verblijfplaats. De vreemdeling had geen enkel certificaat bij en uiteindelijk heb ik hem gearresteerd, ondanks protest van Mertens. Ik denk dat ik de reglementen van de hogere autoriteiten toegepast heb. Ziezo, mijnheer de onderprefect dit was de enige maal dat ik binnen gedrongen ben in een woning vergezeld van gewapende mannen.

Wat betreft mijn vraag naar brood en geld, mijn gekende moraliteit en mijn vermogen moeten u overtuigen dat ik dit niet nodig heb.

Ik zal u verklaringen bezorgen van mijn gemeente en speciaal van de wacht die mij vergezelde dat ik geen enkele eis stelde in die zin. Ik heb nooit vergoedingen gevraagd aan vreemdelingen, het enige feit dat hier toe aanleiding kon geven is dat vier mannen van Aalst schade veroorzaakten in de velden van weduwe Van der Poorten. Ik heb een vergoeding gevraagd van 10fr en niet van 12fr zoals vermeld, in ruil voor hun vrijheid. De brief van wed. Van der Poorten bewijst dat de som geld wel degelijk voor haar was en niet voor mijn eigen voordeel.

Ik heb geëist van mijn inwoners dat zij bij de burgerwacht moeten in dienst treden volgens de wettelijke verordeningen, nooit hebben wij andere kandidaten moeten aannemen. Ontvangen sommen worden gebruikt voor de verfraaiing van het wachtlokaal en voor verplaatsingskosten. Altijd heb ik melding gedaan bij de gemeenteraad.

Ziehier citoyen onderprefect de antwoorden die ik formuleerde om mij te rechtvaardigen. Ik wil u aantonen dat het haatgevoelens zijn en niet het welzijn van de gemeente dat nagestreefd wordt.

De voornaamste auteurs Engelbertus De Walsche en Leonard Van Londersele, die ik voor het tribunaal bracht, de ene voor opruiing van de burgers en de andere omdat hij mij hinderde in de uitvoering van mijn ambt. Gedurende vier maanden hebben zij bij alle inwoners geweest om hen te laten tekenen, geld belovend en een festijn bij welslagen. De notabelen hebben geweigerd buiten de hierna genoemde: François Mertens uit wraak omdat ik zijn meened ontdekte bij verklaringen; Dominique de Sadeleer uit

wraak omdat ik hem als meest ontwikkelde van de gemeente, aangesteld heb als 'repartiteur', delfde bedreigde zijn neef Jozef de Sadeleer bij niet ondertekening met intrekking van huurovereenkomsten. De andere ondertekenaars waren: Jean Van Pamel; Jean De Walsche; Jean Arijs; Joseph Van den Bruele; Jean Baptiste De Brauwer; Jaques Pieters en anderen.

Ook de adjunct en commissaris van politie Charles Le Roy ontkende met klem dat er van zijn ontslag geen sprake kan zijn. Hij vernam dat "eenige trouweloze en partijdige personen dat sij rigtbaar willen maeken dat hij zig soude kunnen bedacht hebben en van nu ende voor altijd niet meer te willen bekleeden, uytoefenen en voortijdig te nemen tot alle werkingen mijne functie staeckende ingevolge de arrestatiën bij verscheydene inwoonders de 15de messidor laest" en hij vervolgde "benoemd zijnde met allen iver en vergevoegen der inwoonenden dezer gemeente, mijne pligten, diensten en alles tot mijne functie strekkende hebbe gedaen en geenszins komen afstand te doen, ja met allen iver, oplettendheid en nauwkeurigheid mijne pligten ten allen tijde mogelijk zijnde willen vervoorderen. Ik verklare mits dezen dat alle die den 15den messidor komen te teekenen valsch en onwae-ragtig is."

Charles Le Roy nam pas ontslag op 03/07/1806 en werd vervangen door Jan Baptist De Saedeleer, ex-griffier.

De beslommeringen van onze burgemeester waren nog niet voorbij. Einde augustus van het zelfde jaar kreeg hij het opnieuw aan de stok, deze maal met een zekere Albert Duwez uit Haaltert. Uit de stukken bleek dat het om een herbergzue ging.

Op 26 thermidor jaar 11 (14-08-1803) gaf Duwez opdracht aan Dominicus de Sadeleer de volgende verklaring aan de vrederechter van Herzele te sturen:

"Bij laste en ten versoucke van Albert Duwez, inwoonder der commune van Haeltert aen den Vrederechter van het canton Herzele, voor hem citeren Adriaen Ruysinck, maire der voornoemde commune op restitutie van zijn eere en reputatie die hij maire hem ten onrechte heeft genomen bij middel van den genoemden Duwez op den 23 thermidor laatsleden ten huysen en herberge van Jan Baptist Bogaert hem door de gendarmerie te doen binden en gebonden naer Aelst te convoiëren gelijk eenen dief. Getekend: mercq + Albert Duwez verclaerende niet te connen schrijven en D.de Sadeleer."

Deze laatste nam deze zaak ter harte en op zijn beurt stuurde hij een verslag naar de prefect van het Schelddedepartement: "Citoyen Albert Duwez, landbouwer te Haeltert aanwezig in de herberg van Jean Bogaert in Haeltert waar er een 'dispute légère' ontstond met Jean Muylaert, Jean Baptist Braem en een zekere De Brakeleer. Toen kwam Adriaen Ruysinck, maire van Haeltert in de herberg samen met twee gendarmes en zij knevelden Duwez met koorden en voerden hem naar het prison van Aalst waar hij werd vastgehouden tot de volgende morgen zonder recht op verdediging." De Sadeleer vroeg de prefect maatregelen te nemen contra Ruysinck overeenstemmend met de wet. Getekend met merk van Duwez en getuigen D. de Sadeleer en Jan Baptiste Duwez. Zoals bij de vorige aanklacht reageerde de burgemeester opnieuw met een uitgebreid verslag om zijn handelingen te rechtvaardigen.

Voor de prefect waren de aangehaalde feiten onvoldoende om de burgemeester een blaam te geven. Hij volgde het advies van de vrederechter en dat van de onderprefect.

Vrederechter Charles De Vos liet weten dat sedert 15 floreal jaar 10 (05-05-1802) Haaltert niet verwickeld geraakte in één of andere gerechtelijke zaak en de onderprefect meldde dat de klacht tegen Ruysinck opgesteld werd met een 'esprit d'haine' en hij voegde er aan toe: "ik denk dat de beschuldigingen onwaar zijn en dat de verdediging van de maire waarheidsgetrouw is en dat wij te doen hebben met een functionaris die plichtsgetrouw zijn taak vervult in deze moeilijke te besturen gemeente".

Na het overlijden van Ruysinck in 1806, adviseerde de 'sous-prefect' aan prefect Faipoult Dominicus de Sadeleer te benoemen. Uiteindelijk viel de keuze op advocaat Charles de Ruddere de ter Lokeren afkomstig van Aalst. In 1820 nam Mathias de Ruddere de sjerp over tot 1829. Het was pas in 1830 dat een telg van familie de Sadeleer de teugels in handen nam.

Willy De Loose

Bronnen: RAG, Schelddedepartement, nr 3218/15, 2034/51 en 2034/52

DENDERHOUTEM - DAENSISME

Uit het orgaan van de Roelanders 'Klokke Roeland' (1) citeren wij een reactie na het overlijden van Advocaat De Backer.

"Uit Denderhautem

Pas enkele weken ligt onze diepbetreurde strijdgenoot en vriend Advocaat De Backer onder de groene zoden en onze bewaarders (nvdr: bedoeld wordt de Katholieke partij) lieten dan een zucht hun hart ontsnappen en uitroepen: nu zijn wij van de Democraten verlost! Maar nu bemerken zij vol angst, schrik en nijd, dat het zoo niet is, dat deze democraten frisch en gezond zijn, en vooral strijdvaardig, met meer moed vooruit dan ooit.

Onze bewaarders zijn met angst en schrik bevangen, want zij rekenen alleenlijk op hunne beurs, en zijn ver-

legen een tweede maal een lening te moeten aangaan om hun stemvee te bewerken. Ze hebben ondervonden hoe moeilijk het is geweest de 600 ballekens bij een te trommelen en dan nog met zulke mannen die boffen op hun rijkdom, macht en goed...

Ze beroepen zich op hun geld dat zij uitlenen mits een schoonen intrest en op hun land dat zij verhuren aan hooge prijzen. En dan menen zij dat deze op wiens zweet zij hunne zakken vullen, met de kiezing voor hun moeten stemmen!

Zouden zij ooit onder goede voorwaarden geleend of verhuurd hebben? Zeker niet, want daarvoor benijden zij te zeer de welstand van de arbeider.

Wel vrienden, moest er ooit bij u een kiesdraver binnenvallen, laat hem kennen dat hij u gedacht moet

delen, gezien gij hem een dienst bewijst met zijn geld of land te huren, en hij zo een leven heeft zonder kommer op uw zweet!

Geloof mij vrienden, moesten deze mannen op enkele plaatsen zoo uitmeten, zij kropen in hun hol en zouden in stilte beginnen rekenen dat hun gouden kalf gevaar lijdt te vermageren.

Daarom, democraten, niet gezicht en voor die heeren op den buik niet kruipen. Daardoor zult gij bewijzen dat gij besef hebt van eigenwaarde en hunne handelswijze niet in zich heeft dan hebzucht of baatzucht."

Het stukje werd ondertekend door een zekere 'Jan Breydel'.

Enkele jaren later bij een verkiezing werd het een overwinning voor de sympathisanten van Advocaat De Backer. Albert Vijverman, een correspondent van de Daensistische krant formuleerde het als volgt:

"Denderhautem-Hoera!

Denderhautem heeft gefeest, gejubeld. Het masker van onrecht, van miskening, van dwang en geweld is hier afgerukt. De gedachten van De Backer waarvoor hij zoo stuur gekampt heeft hebben gezegepraald. O, mocht hij eens terugkomen nog maar voor enkele dagen en meefeesten en vieren den triomf der Vrije Democraten!!!

Onze zegepaal is als een ontwaken uit een lange slaap, als zonneschijn na een geweldig onweer, als blonde morgen van vroege lente. Ze maken zich kwaad bloed de oude demonen zoals men zegt, hunnen pro-consul dreigt met opzeg van land...Maar de tijd is lang voorbij, mijn beste advocaat dat men het volk leidt met geweld. Het volk, oog voor oog, tand voor tand eischt gerechtigheid, het volk eischt vrijheid, het volk eischt licht en waarheid. Weg de volkshaters! Weg de 'fils à papa'. Dat het licht schijne in de duisternis. Omver en erover!!!"

Op zondag 26 juni organiseerde de partij een: "Triomfmarsch van de Democratische partij met 'het democratisch muziek' door den Daal, de Stichelen en den Dries. Vertrek in 't lokaal 'De Volkswil' om 4u30.

Niemand blijft thuis. Wij laten zien dat onze partij krachtiger en krachtiger wordt." (3)

Willy De Loose

1- 'Klokke Roeland' -gesticht in 1891- was samen met 'Het Land van Aelst' en 'De Werkman' een Daensistisch opinieblad dat gedrukt werd te Aalst in drukkerij P. Van Schuylenbergh.

2- SAA, 'Klokke Roeland' van 30/10/1904

3- SAA, 'De Werkman' van 18/05/1921

(Uit: Oude spreuken die nooit werden gebundeld)

"Als één van ons sterft" zei Rozalie tot haar man, "dan ga ik op den buiten wonen".

•••

"Ik voel mij nog jong", zei grootvader en hij sprong over een lucifer.

Lidmaatschap nog niet hernieuwd?

DOE HET NU!

Interessante wetenswaardigheden
over onze dorpsgeschiedenis

Hulp bij genealogisch onderzoek

Lidmaatschap: 300fr (7,44 Euro)

Steunend lid: vanaf 500fr (12,39 Euro)

Rekeningnummer: 439-5083061-63

DOODSKLOKKEN LUIDEN IN HELDERGEM - 1852

Vorige eeuwen werden bij de uitvaartplechtigheden de klokken geluid door de buren van de overledene, "maer dit was meest altyd zeer onstuymig met gevaer van malheuren en dikwyls braek daer de kerk schae-de door had en dan nog slegt luyden".

De kerkfabriek trof maatregelen om ongelukken en vooral schade aan de klokkestoel uit te schakelen en ze besloten bevoegde personen aan te stellen om de klokken te luiden. Uiteraard waren de onkosten ten laste van de familie.

In hun beraadslaging van 18 januari 1852 werden vier klokkenluiders aangesteld en de tarieven vastgesteld.

Benedictus Baeten werd aangesteld als 'vaste luider' met de grote klok, die altijd bediend werd door twee man. Hij was verantwoordelijk voor de wijken: Dorp, Kerkstraat, Holbeek en Mottenhoek tot aan de hofstede van Rochus Haesaert en de woning van Felix Beerens.

Jan Baptist D'Haeseleer, zoon van Amandus uit de Kerkstraat, werd de luider met de kleine klok.

Constantinus Groebbens hielp luiden bij een afsterven in de wijk Dries, beginnende aan Petronilla De Vuyst en de volledige lengte van de Steenweg.

Emilianus D'Haes uit Oom, was helper-luider bij een overlijden in deze wijk.

De parochianen hadden de keuze, afhankelijk hun 'godsvrucht en vermogen' in vijf mogelijkheden of 'classen van luiden'. In de diensten "begraven en uytvaerten" moeten in de eerste, tweede en derde klasse altijd met 'drie pozen' geluid worden. Het was ook mogelijk de klokken tweemaal, driemaal en zelfs viermaal achtereenvolgens 'drie pozen' te laten luiden.

Alleen de meest gegoeden konden zich veroorloven zoveel klokkengeluid te betalen. Merkwaardig is eveneens dat in die periode eerst de teraardebestelling

plaats vond en enkele dagen later de eucharistieviering.

'Drie pozen' luiden met drie luiders kostte 0,75fr. Voor vier maal 'drie pozen' op de dag van de begrafenis en viermaal 'drie pozen' op de dag van de lijkdienst dienden de nakomelingen ófr op te hoesten.

Onkosten vierde klasse: 'twee pozen' luiden met twee lokken, telkens met drie mannen kostte 48 centiemen. Voor viermaal 'twee pozen' bij de begraafing en vier maal 'twee pozen' bij de eucharistieviering was de totale som 3fr en 84 centiemen.

Voor de ongelukkige met een kleine spaarpot was het klokkengeluid heel wat minder. 'Eén poos' luiden met drie 'luiders' kostte 24 centiemen. Wanneer dit gegalm gebeurde vr de teraardebestelling én vóór de eucharistieviering betaalde men 1fr en 92 cent.

De armste onder de parochianen vielen 'buiten categorie'. Kon men de begraafingonkosten niet betalen dan ontfermde 'den armen' (huidige OCMW) zich over de afgestorvene. Slechts 'één poos' per dag werd de grote klok geluid.

De kerkraad besliste eveneens dat "de voornoemde luyders worden verzogt en zijn verzogt van dit luyden voor de armen gratis te doen en dat er tog altyd eenen van hen by zoude zyn en zy hebben het toegestaen en heden in 1852 al reeds gedaan."

Het was waarschijnlijk gebruikelijk vóór deze nieuwe maatregel 'de luiders' te belonen voor hun inspanningen met enkele pinten gerstenat. Vanaf heden had de familie geen enkele verplichting meer om drank aan te bieden. Gebeurde dit toch "dan moeten zij het uyt hunnen eigen zak betaelen".

Roger De Troyer

Bron: Kerkarchief Helderger-Beraadslagingen Kerkfabriek vanaf 1837

HELDERGEM - VERDWENEN KAPEL

In 1839 werd door de drie wezen, Judocus, Petrus en Rosa Schouppe een kapel gebouwd aan de ingang van de hoeve, gelegen tegen de veldweg aan de Processieweg. De bouwers betaalden ongeveer 80 gulden voor de stenen, pilaren, altaar, arduinen dorpels, verwerk en beeld van de H. Antonius. De hoeve was in 1862 bewoond door Carolus De Pelsemaeker, erfgenaam en neef van de kinderen Schouppe. Hij was gehuwd met Amelia Tuypens. Familie De Pelsemaeker zorgde voor het onderhoud en voor de versiering van het bedehuisje ter gelegenheid van de kruisdagenprocessies en voor de 'grote processies'.

Adeline De Pelsemaeker schonk een beeld van de H. Gerardus Majella voor de kapel en in 1901 ontving de pastoor de relieken van het gebeente van deze heilige, samen met de nodige 'akten van echtheid' afgeleverd door de Aartsbisschop van Mechelen, Mgr. P.L. Goosens.

Pastoor Bonner, was een gelukkig man toen hij op 2 december 1901 een schrijven uit Rome in handen kreeg, getekend door Kardinaal Perreta. Het was een door Paus Leo XIII gegeven toelating het beeld én de relikwie van de H. Gerardus publiek te mogen vereren.

Naar aanleiding van dit feit werd er drie dagen (5, 6 en 7 januari 1902) gepredikt in de kerk door Pater Redemptorist Van Hee ter ere van de H. Gerardus. Op Driekoningendag 1902 werd bij grote volkstoeleloop het beeld uit de kapel naar de parochiekerk gebracht.

In 1925 was het kapelletje zodanig afgetakeld dat de kinderen De Pelsmaeker besloten een nieuwe kapel te laten bouwen.

Mgr. E. Seghers, bisschop van Gent verleende aan pastoor Van Branteghem de toelating de kapel te wijden. Op 9 augustus na de vespers werden de beelden van het H. Hart en dat van de H. Andreas Avellinus, patroon tegen 'de geraaktheid' (hartziekte) plechtig gewijd. De beelden werden stoetsgewijze door acht kinderen naar de kapel gebracht, gevolgd door een groot aantal gelovigen. De pastoor besloot mei een passend sermoen de mooie plechtigheid en tenslotte zegende hij de aanwezigen met de relikwie van de heilige Andreus.

In 1975 werd de eigendom van de familie verkaveld

en verkocht. Het bouwvallige bedehuisje ging onder de slopershamer. Eén van de vele getuigenissen uit ons godsdienstig verleden verdween voorgoed uit het landelijke Heldergerm.

Roger De Troyer

Bron: kerkarchief Heldergerm

Documentatiecentrum

Wij danken :

Robert Welleman (Kerksken): doodsprentjes

Dries Mertens (Aalst):
licentiaatsverhandeling 'Criminaliteit in het land van Aalst-18de eeuw'

Koen Werelds (Denderhoutem): licentiaatsverhandeling 'Aspecten van de kindertijd in Denderhoutem, 1910-1949'

Robert Lievens (Kerksken): doodsprentjes

Yvonne De Cock (Heldergerm):
doodsprentjes

Rozie Hendrickx (Heldergerm): doodsprentjes

KBC Haaltert: brochures

HISTORIEK HERBERG TER GROENE POORTE, BRULSTRAAT HAALTERN

Gevangen tussen de pastorie, de Brulstraat en het 'Agterstraatje'-buurtweg nr 77, in de volksmond 't stretjen van de gandarmerie' en de rijksweg situeerden zich de eigendommen van de familie Arents.

Het gebouw (oorspronkelijk type frankische hoeve) werd gebouwd einde 18de eeuw, begin 19de eeuw. De hoeve staat reeds getekend op het 'Plan parcellaire de la commune de Haaltert' opgemaakt door P.C. Popp omstreeks 1830-1840. De pastorie en de gandarmerie staan eveneens aangeduid.

De hoeve werd gebouwd door familie Arents, zeer welstellend en ontegensprekelijk behorend bij de notabelen van het dorp. Dokter Jacobus Arents, afkomstig van Ternat huwde te Haaltert in 1792 met Angela Van

der Maeren, weduwe van dokter Antonius Trogh (+Haaltert 21 december 1791).

Hun oudste zoon, Charles (°Haaltert 13-04-1793 en er overleden op 23-08-1862) huwde met Joanna Christina Meuleman geboren te Vlekkem en samen runden zij het belangrijk landbouwersbedrijf. Een onderzoek van de 'Atlas Cadastral Parcellaire' maakt ons diets dat Charles Arents in die periode de grootste grondbezitter was van Haaltert. Zijn eigendommen bedroegen zo maar eventjes 5 woningen en 90 percelen met een gezamenlijke 'inhoudsgrootte' van 1.886 aren. Deze niet onbelangrijke burger van liberale strekking was een veel besproken figuur en lag regelmatig in de clinch met de gemeentelijke overheid. Vijf kinderen werden geboren, waarvan er drie

vrij jong stierven. Hun dochter Eugenia (° Haaltert, Plaets 08-09-1834) huwde met dokter Karel Joseph Baeten (°Nieuwerkerken 02-02-1826 en er + 09-09-1911), burgemeester van 1861 tot 1870 en van 1875 tot 1910. De jongste en ongehuwde dochter Mathilde bleef met haar ouders op het erf. De dorpeelingen spraken van 'd'ofstee van Matilarens'. Zij verbleef er tot aan haar dood in december 1929.

De gefortuneerde juffrouw, royaal en actief in alle godsvruchtige genootschappen, werd in het dorp zeer gewaardeerd. De minder bedeeden waren er steeds welkom en bij de opbouw en inrichting van de nieuwe kerk deed de pastoor nooit te vergeefs beroep op haar vrijgevigheid. Eén van de glasramen in de huidige kerk is een gift van Mathilde Arents en heeft als ondertekst: "Ter zaliger gedachtenis van Charles Arents, obiit 1862 en zijne huisvrouw Christina Meuleman, obiit 1877 en hunnen zoon Alexander Arents, obiit 1859. Opedragen door hunne dochter Mathilde, anno 1881". In 1909 schonk zij nog vier titels der Belgische staatsschuld ten bedrage van 5500fr aan het Weldadigheidsbureel in ruil voor een aantal missen voor haar zielezaligheid.

Na haar dood kwam het erf en de boomgaard in het bezit van vrederechter Carolus Ernestus Baeten van Herzele, zoon van Karel Joseph. Hij erfde het deel van zijn moeder en ook dat van zijn tante Mathilde.

Bij de bekendmaking van de verkoop van het hof liet de toenmalige pastoor Van der Mijnsbruggen er geen gras over groeien en namens de 'Vereeniging der Parochiale werken' kocht hij de hoeve en achterliggende gronden ('het noorddeel') voor de prijs van 60.000fr wat overeenkomt met 1.300.000fr rekening houdend met de evolutie van de index van de consumptieprijsen. Het overige gedeelte van de eigendom werd gekocht door Clement Van den Buele.

De 'vzw Parochiale werken' werd opgericht op 12/08/1922. Het bestuur bestond uit pastoor Van der Mijnsbruggen, onderpastoors Ronsse en Huybrecht, Paul Baron de Sadeleer en zes religieuzen van de meisjesschool.

In de verkoopakte werd 'het noorddeel' als volgt beschreven: "hofstede gestaan en gelegen te Haaltert, Dorp, er gekend ten kadaster sectie B, nummers 142a en 143a met eene grootte van 27 aren en 80

centiaren, bevattende dit noorddeel volgens meeting eene oppervlakte van 12 aren, met woonhuis, varkenskot, waschhuis, schuur, poort, deel koer en boomgaard."

De steun van de Haaltertse bezittende klasse voor dit sociaal project was vrij gering. Hij kon vooral rekenen op de sympathie van enkele kapitaalkrachtigen van buiten onze gemeente, o.a.: Leon Cossijns van Meerbeke, de vroegere eigenaar vrederechter Baeten van Herzele en een zekere juffrouw Bovijn van Eeklo elk met giften van 5000fr. Het bisdom betaalde een vierde van de koopsom. Herhaalde omhalingen in de kerk en bijdragen van de zusters van Opbrakel brachten het overige kapitaal bij elkaar. Ook de kerkraad werd ingeschakeld voor het vergaren van de ontbrekende fondsen. Wijk per wijk kreeg het bezoek van twee leden, o.a. Emiel Redant en Benoit Van den Buele voor de Hoogstraat en Molenstraat (med. A.R.)

Eindelijk zag de pastoor, ondanks de tegenwerking van bepaalde gemeentelijke autoriteiten, de kans reëel om een parochiaal complex te realiseren. Hij opteerde voor een herberg, een vergaderzaaltje, eventueel ruimte voor een bibliotheek en een toneelzaal. Het patronaat of 'Den katholieken Volkskring' werd een begrip in Haaltert en in 1937 kwam de langverwachte toneelzaal er.

Het patronaat, vlug omgedoopt tot 'de patronaasj' werd de thuisbasis van praktisch alle verenigingen van Haaltert.

Bij enkele notabelen lag de realisatie van de pastoor zwaar op hun maag. Bij hun wekelijkse 'kroegentocht' na de hoogmis, vertikten zij het een bezoek te brengen aan de 'patronaasj'.

Jozef Volckaert, mandenvlechter van beroep en 's zondags in de kerk, de achtenswaardige 'zwijsj' werd aangezocht de herberg uit te baten. Hij woonde er met zijn echtgenote Emilie en haar zuster Virginie. In 1945 kwam Marcel Gees die in 1958 het tappen overliet aan Marcel De Meyer. Vanaf 1963 zwaaide Roger Hespeels (maar vooral Alberta) de scepter. Het café kreeg er een restaurant bij en de uitbaters wijzigden de naam in 'Ter groene poorte'. In 1991 was het de beurt aan Geert De Meerleer, een jongere uitbater die uiteraard een jonger publiek meebracht. In de anders zo rustige volkskring klonk nu (soms) harde

moderne rock. Na Geert nam Michel Vonck in 1995 zijn intrek en hij bleef er tot 31 december 2000. De luidruchtige muziek verdween en de bolders en kaartspelers beleefden rustiger ogenblikken.

Deze twee cafébezigheden worden er druk beoefend. Was er omstreeks 1950 nog een verheven houten gedeelte met karambolle-biljart, later werd de vloer genivelleerd en veranderde het voorste gedeelte van de herberg 's winters in het speelterrein van de 'Patrobolders'. In de zomer wordt het bolspel nog druk beoefend met grotere krulbol op de bollebaan.

Op 31 december van het magische jaar 2000 tapte Michel de laatste pint en de historische 'patronaasj' ging op de drempel van het derde millennium in handen van Marleen De Sutter en Peter Mattheus.

De toneelzaal gebouwd vlak vóór WO II zal de geschiedenis ingaan als 'de' zaal waar het Vredacabaret hun historische optredens verzorgden. De KAJ-VKAJ brachten er hun eerste toneelstukken voor het voetlicht. Barstensvolle zalen lokten de VTB-zangavonden en Df-causeriën (Ernest Claes, Emiel Van Hemeldonck e.a.). Verscheidene gerenommeerde theatergezelschappen werden er uitgenodigd en de plaatselijke toneelgroep 'Onder Ons' bracht er genietbare producties. Elke Haaltertse vereniging heeft wel één of meer activiteiten gerealiseerd in de 'Patronaasj'.

Velen herinneren zich ongetwijfeld nog de ronkende grote kachel aan het begin van het houten verhoog. In de onmiddellijke omgeving ervan werd je onwel van de warmte en enkele rijen verder was een mantel geen overbodige luxe.

De volkskring was ongetwijfeld de Haaltertse cultuurtempel bij uitstek.

In de zeventiger jaren gaf onderpastoor Van Poel een nieuwe look aan de zaal. Het werd een onderkomen voor de jeugd en kreeg de naam 'Jevo'. Het toenmalig bloeiende majorettenkorps, een judoclub, jeugdclub Jumbo en andere oefenden er wekelijks. Vandaag de dag is het complex eerder verwaarloosd en de activiteitenagenda brandt er op een laag pitje.

Willy De Loose

Bronnen:

ARCHIEF Notaris Marc Bauwens

BOEYKENS H. en VANDEVELDE P., 'Nieuwerkerken in oude postkaarten', Nieuwerkerken 1983

DE BROUWER J., 'Parochiale geschiedenis van Haaltert', Aalst 1956

DE LOOSE W. en DE KEGEL J., 'Kerksken, de wereld in een dorp', p. 322, Kerksken 1999

DE LOOSE W., 'Politieke en sociale geschiedenis van Haaltert', p.14 en p.48, Haaltert 1995

REDANT G. in 'Mededelingen Heemkundige Kring Haaltert', nr 2-1988

POPP P.-C., 'Atlas Cadastrale Parcellaire' en bijhorende kaart, (1840)

Ter Groene Poorte anno 2000

DE BRONNEN VAN DE FAMILIEKUNDE *

oooooooooooooooooooooooooooooooo

** Deze tekst werd geschreven voor een collectie monografieën over diverse aspecten van de familiekunde, uit te geven door de Aalsterse afdeling van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde.*

Wie een familiegeschiedenis doorneemt is gerechtigd de vraag te stellen, vanwaar al die gegevens komen die de auteur zo kwistig ten tonele voert. De hierna volgende bijdrage poogt deze vraag te beantwoorden.

Ter verduidelijking, een voorafgaande bemerking. Bij het familiekundig onderzoek dient een onderscheid gemaakt tussen twee totaal verschillende periodes: de eerste periode heeft betrekking op de laatste honderd jaar; de tweede periode reikt van het jaar 1900 tot in een zo ver mogelijk verleden - met een beetje geluk en een stevige dosis werkkraft geraakt de familiekundige tot in de 16e eeuw, de woeligste periode van onze vaderlandse geschiedenis.

Beide periodes zijn interessant en hebben hun charmes maar de eerste, waarmee gewoonlijk wordt begonnen, is voor de man of de vrouw, die de eigen roots opzoekt, de aangenaamste en ook de meest interessante want zij vereist een persoonlijk contact met de levende familieleden. Het is nl. zo dat de archivalia die betrekking hebben op de laatste honderd jaar gedekt zijn door de wettelijke bescherming van de privacy, ofte persoonlijke levenssfeer. De familiekundige is hier uitsluitend aangewezen op informatie van familieleden, eventueel gestaafd en aangevuld door familiedocumenten zoals trouwboekjes, doodsbrieven, notariële akten van koop en verkoop, testamenten, brieven, enz. Het spreekt vanzelf dat de kennismaking met verre verwanten vol verrassingen zit - plezierige en verrijkende, soms minder aangename, zelfs vijandige want vooral in grote families ontmoet men de meest uiteenlopende exemplaren van het menselijk ras.

De publiek toegankelijke bronnen zijn, in principe, ouder dan honderd jaar. Wanneer behoorlijk gemotiveerd mag de familievorsor verwachten door te dringen tot in de dertiende eeuw - de periode van de naamgeving! - en er een stamvader of op zijn minst een naamgenoot tegen het lijf te lopen tijdens de Slag der Gulden Sporen (1302) of tijdens de Slag bij Basweiler (1396); soms aan de verkeerde kant ...

De bronnen van de familiekunde zijn overtalrijk. De meeste mensen hebben geen besef van de aard en de omvang van het beschreven en bedrukt materiaal dat onze steden en gemeenten, kerken en abdijen, grote en kleine landheren, het Rijk en al zijn geledingen, zoals de provinciën en de vroegere graafschappen en hertogdommen hebben nagelaten. Generaties scribenten, geestelijke en wereldlijke, hebben tonnen perkament en papier verwerkt: immer meer naarmate het aantal inwoners toenam en het maatschappelijk leven ingewikkelder werd, zoodat de behoefte om allerlei zaken te registeren zich vermenigvuldigde.

Veel daarvan is in de loop der eeuwen verloren gegaan, ingevolge oorlog en omwenteling, brand en ontij, of gewoonweg door de achteloosheid van monniken, klerken, griffiers, secretarissen en andere ambtenaren, die perkamenten of papieren documenten voor wat anders gebruikten. De oudste archieven van de stad Aalst dateren slechts van 1396 omdat de Gentenaren in 1394 de stad totaal

"verbernden", zodanig dat nog slechts een enkele geblakerde muur van het Belfort overeind bleef staan. De oudste parochieregisters van heel wat Pajottenlandse kerken gaan slechts terug tot de tweede helft van de 17e eeuw omdat de legers van Lodewijk XIV, bij hun frequente invallen in Brabant, de gewoonte hadden alle kerktorens af te branden; nog bij het bombardement van Bergen door de Duitse luchtmacht in mei 1940 zijn kostbare archieven verloren gegaan, die zouden toegelaten hebben een belangrijke periode uit de geschiedenis van onze geslachten, b.v. uit het Zuidelijk Pajottenland, omstandiger te beschrijven.

Desalniettemin is een massa archiefmateriaal bewaard gebleven en door de nooit aflatende zorg van de archivariissen en het personeel van het Rijksarchief, sommige stadsarchieven en familiearchieven veilig gesteld, geordend en toegankelijk gemaakt. Dat de familiekunde sinds enkele jaren zo populair is geworden, in de beide betekenissen van het woord, komt in grote mate op het actief van deze archivariissen.

Het Rijksarchief is een federale dienst die alle openbare archieven ouder dan 100 jaar, en niet in het bezit van een aantal steden of families, verzamelt en beheert. Men onderscheidt het Algemeen Rijksarchief en de diverse depots ervan in de provinciën. Te Brussel bezet het Algemeen Rijksarchief een enorm gebouw, ontworpen en opgetrokken, in de rustige Ruisbroekstraat, naast de Koninklijke Bibliotheek, toen de Belgische staat nog geld had voor dergelijke monumenten. Daar worden de archieven bewaard van de ministeries, de oude centrale besturen van onze gewesten en het hertogdom Brabant, zomede de archieven van de parochies, kerken, abdijen, gemeenten en schepenbanken uit het gerechtelijk arrondissement Brussel; ook talrijke familiearchieven, o.m. deze die gedurende eeuwen zorgvuldig werden bijgehouden door de scribenten van de landelijke adel. Gelijkwaardige verzamelingen, maar dan meer speciaal van lokale en regionale aard, zijn ondergebracht in de depots van het Rijksarchief, verspreid over het ganse land, a rato van één tot drie per provincie - in Vlaanderen zijn dat Antwerpen, Hasselt, Gent, Ronse, Beveren-Waas, Brugge en Kortrijk.

Naast de familiearchieven en de stadsarchieven, waarvan er enkele, zoals Aalst, Brussel en Gent om hun toegankelijkheid en praktische inrichting verdienen geloofd, zijn er ook een paar gespecialiseerde familiekundige archieven, o.m. te Antwerpen-Merksem, Handzame, Melle en Oostende, terwijl langs Franstalige kant dient melding gemaakt van het archief van het "Office généalogique et héraldique de Belgique" aan het Jubelpark, 10 te Brussel.

Alhoewel familiekundige gegevens uit de meest onverwachte hoek kunnen opduiken, hebben de familiekundigen hoofdzakelijk belangstelling voor de volgende bronnen waarbij, enkele daargelaten, een onderscheid wordt gemaakt tussen de periode vóór en na 1795, het jaar dat onze gewesten bij Frankrijk werden ingelijfd en een nieuwe orde van zaken werd ingesteld, die nog tot vandaag het landsbestel beheerst.

De periode ante 1795 wordt deze van het Ancien Regime, het Oud Regime, genoemd. Haar bijzonderste familiekundige bronnen zijn: de parochieregisters, de poortersboeken, de registers van de schepenbanken en van de wezerijen, de archieven van de baljuws, de landboeken, de cijnsboeken en rekeningen van de geestelijke en wereldlijke Heren, de kerkelijke archieven, sommige notariële archieven, en enkele gans bijzondere verzamelingen zoals deze van de Rekenkamer, de Audiëntie, de Raad van Brabant, de Raad van Vlaanderen,

het Hoog College van het Land van Aalst, enz.

De parochieregisters zijn deze waarin de pastoor melding maakt van de dopen, huwelijken en begrafenissen die in zijn kerk plaats vinden. Zij werden ingevoerd door het Concilie van Trente, dat met tussenpozen van 1545 tot 1563 in deze Noord-Italiaanse stad vergaderde met de bedoeling een reactie tegen de Hervorming op gang te brengen - sommige geestelijken hadden echter reeds vroeger de behoefte gevoeld om hun parochianen bij belangrijke momenten als doop en huwelijk te registeren, o.m. het kapittel van St. Goedele te Brussel. Bij ons werden de parochieregisters veralgemeend vanaf het einde van de 16e eeuw. Diegene die bewaard zijn gebleven gaan echter meestal maar terug tot de eerste helft van de 17e eeuw.

De aard van de gegevens die men erin aantreft dient gezien in het licht van enkele misbruiken en wantoestanden die o.m. aanleiding tot de Hervorming hadden gegeven. B.v. om de priesterwijding te kunnen ontvangen moest de betrokkene geboren zijn uit een wettelijk huwelijk en gedoopt; een huwelijk was slechts wettelijk wanneer o.m. aangegaan vóór een priester in aanwezigheid van twee getuigen en na drie kerkgeboden; om na een voorgaand huwelijk te kunnen hertrouwen moest bewezen zijn dat de betrokkene weduwnaar of weduwe was geworden.

Enkele schuchtere pogingen tijdens de 16e en 17e eeuw daargelaten zijn de parochieregisters opgesteld in het Latijn. Dit stelt niet-latinisten echter voor geen onoverkomelijke problemen want het aantal gebruikte termen is beperkt. Wel een probleem vormt het schrift, het zogenoemde "oud schrift", dat echter kan worden aangeleerd. Erger is men er aan toe wanneer de bevende hand van een oude pastoor van te lande de ganzeveer voerde - evenmin als de plaatselijke griffier kon hij zich voorstellen hoe kostbaar zijn registers enkele eeuwen later zouden zijn, althans voor onze moderne familievorsers.

Bij dopen wordt melding gemaakt van de datum ervan, de doopnaam van de gedoopte, de doopnaam en de familienaam van de vader (soms is het ook andersom), de doopnaam en de familienaam van de moeder, en deze van de peter en de meter. Desgevallend wordt aangestipt dat het kind wettig of onwettig is en de ouders gehuwd. Was de moeder ongehuwd dan werd haar vaak vóór de ontbinding en in aanwezigheid van twee getuigen gevraagd wie de vader is, zodat het kind eventueel kon worden beschouwd als niet geboren uit incestueuze betrekkingen, en dus later nog door het huwelijk van de ouders kon worden gewettigd.

Bij huwelijken volgt naast de datum ervan, de naam van de bruidegom en de bruid, deze van de officiant en deze van de getuigen. Tijdens de laatste jaren van het Ancien Regime verschijnt ook de naam van de ouders der gehuwden. Reeds de oudste huwelijksakten maken melding van de huwelijksbeloften, de "sponsalia", letterlijk "plechtige belofte", onder verstaan "om te huwen", alsmede van de eventuele dispensaties. In rande ervan wordt door een teken melding gemaakt van de drie kerkgeboden. Onderaan volgt dan de eigenlijke huwelijksakte, het "matrimonium". Ook hier worden met de tijd, zoals in de doopakten, allerlei andere gegevens toegevoegd.

De overlijdensakte is meestal zeer summier. Zij maakt alleen melding van de datum en van de doopnaam en familienaam van de overledene. Soms wordt de naam van de vader vermeld. Een mededeelzame pastoor zal er eventueel de leeftijd aan toevoegen en, bij ongehuwden, de naam van de vader, bij gehuwden, de naam van de echtgenoot(e) of de formule

"weduenaar" of "weduwe". Wij komen soms ook te weten of de betrokkene overleed tijdens een epidemie of in uitzonderlijke omstandigheden. In sommige parochies wordt melding gemaakt van het aan de pastoor en de koster verschuldigd begrafenisrecht; wetende hoeveel klassen er op dat stuk waren, kunnen wij onze voorouders meteen op het sociale en materiële vlak situeren.

Ingevolge een ministeriële circulaire van 1863 werden alle parochieregisters alfabetisch geklapperd. Deze klappers worden samen met de registers bewaard in de depots van het Rijksarchief. Van beide werd er van 1958 af een kopie gemaakt op 35 mm film door adepten van de "Kerk van Jezus Christus van de heiligen der laatste dagen", beter bekend als de Mormonen, waarvan de zetel is gevestigd te Salt Lake City, hoofdstad van de staat Utah, in het westen van de V.S.A. - en die er dan ook een wereldwijde handel in drijven. Een exemplaar kan worden geraadpleegd op het Algemeen Rijksarchief te Brussel en, voor de parochies van hun omschrijving, in de depots van het Rijksarchief in de provinciën. Sommige gemeentebibliotheken hebben dit initiatief wisselijk overgenomen.

Men vraagt zich uiteraard af wat die verre Mormonen in onze bij uitstek vaderlandse archieven zijn komen doen en waarom zij dergelijke inspanning en investering verantwoord hebben geacht, mede in acht genomen dat nog andere hierna te bespreken archieven op dezelfde wijze werden gefotokopieerd, en dat niet alleen bij ons... Het is nl. zo dat deze in het begin van de vorige eeuw in de V.S.A. ontstane sekte er op staat, niet alleen de levenden maar ook sommige doden te dopen. Wie dus in het Mormonenhiernamaals niet allen vader en moeder maar zoveel mogelijk voorouders wenst te ontmoeten, hoeft slechts de vereiste genealogische bewijzen voor te leggen en de betrokkenen worden naar de hemel der Mormonen overgeheveld - wat de in Europa verblijvende afstammelingen van dezelfde voorouders daarvan moeten denken, lijkt nooit tot het bewustzijn van de opvolgers van Joseph Smith en Brigham Young te zijn doorgedrongen. Wat er ook van zij, wij mogen hen dankbaar zijn want zonder hun tussenkomst zou het Rijksarchief waarschijnlijk nooit over dergelijk praktisch onderzoeksinstrument hebben beschikt.

De p o o r t e r s b o e k e n zijn registers waarin sommige steden, o.m. Brussel, Gent, Aalst, Geraardsbergen en Oudenaarde, tijdens het Ancien Regime, hun buitenpoorters inschreven. Buitenpoorters waren personen, zowel mannen als vrouwen, die buiten de stad gevestigd waren maar er belang bij hadden als ingezetenen behandeld te worden binnen de stad en op haar bescherming te kunnen rekenen buiten de stad. Het waren meestal handelaars die, zoals de brouwers, hun producten in de stad kwamen slijten of regelmatig de stedelijke markten bezochten.

In dit verband maar dan meer bepaald voor het Pajottenland en Klein-Brabant dient hier melding gemaakt van de "m e i s e n i e r s - r e g i s t e r s" van de abdij van Grimbergen en de heerlijkheid Gaasbeek. Meiseniers waren afstammelingen van mannen of vrouwen die zich eertijds onder de bescherming van de abdij of de heerlijkheid hadden geplaatst of waren geplaatst geworden, en dus in zekere zin tot de "familia" ervan behoorden. De hoedanigheid vererfde in de vrouwelijke lijn. Nieuwe meiseniers werden ingeschreven in aanwezigheid van twee getuigen, meestal familieleden waarvan de aard der verwantschap wordt vermeld. Jan LINDEMANS heeft in "Van Meiseniersbloed" de naam van duizenden meiseniers gepubliceerd.

De s c h e p e n a r c h i e v e n vormen een andere belangrijke

bron van de familiekunde. Onder de talrijke documenten die door de griffier van de schepenenbank werden opgesteld en bijgehouden verdienen vooral de wettelijke passeringen en de staten van goed de aandacht, omdat zij de voornaamste zoniets de enige bronnen zijn die sommige onzer voorouders ten tonele voeren, en dat in verband met voor hen gewichtige momenten drie-, vier- en vijfhonderd jaar geleden.

De wettelijke passering was een akte, opgesteld vóór meier en schepenen bij de verkoop of de berenting van een onroerend goed (akten van goedinge) of bij de verdeling van een erfenis (lotinge); soms ook de registratie van een pachtcontract of een testament. Terloops gezegd, het ware verkeerd te denken dat onze voorouders drie- à vierhonderd jaar geleden leefden als onwetende barbaren of als onmondige lijfeigenen op de grond van enkele groten. Het is ongehoord hoe er in die tijd gekocht, verkocht en berent werd en hoe precies werd tewerk gegaan bij de verdeling van een erfenis. Alles verliep volgens welbepaalde regels en werd netjes, nou ja netjes, beschreven in de registers van de schepenenbank. Daar was niet alleen het eigen belang van de betrokkenen mee gemoeid maar ook het belang van hun medeburgers - men wou weten, wat van wie was! - en bij de verkoop of vererving van cijnsgrond streek de plaatselijke landheer zijn percentje op, zoals diens opvolger, de Staat, dat vandaag nog doet. De desbetreffende akten vermelden, naast de naam van de meier en de schepenen, en deze van de partijen, de aard, de oppervlakte, de ligging en, bij verkoop, de waarde van de grond, alsmede de naam van de aangelanden. Men krijgt aldus een idee van het hebben en houden van een bepaald persoon, de plaats waar hij leefde, de naam van zijn bureu, de aard van zijn meevallers en tegenvallers, ja van zijn persoonlijkheid - de testamenten die een Hendrik HERMAN, woonachtig te Lennik, in 1576 en 1586 maakte, tonen ons enerzijds een autoritaire, onverbiddelijke vader, die zijn oudste zoon onterft, anderzijds een zorgzame echtgenoot en vader, die de toekomst van een veel jongere echtgenote, zijn tweede vrouw, en een ongehuwde dochter uit het eerste huwelijk veilig stelt. Meer bepaald in geval van vererving, verneemt men meer over de erflaters, soms ook over hun voorgangers, uiteraard altijd iets over de erfgenamen zelf en over de aard van hun familierelaties - goede of slechte. Van zuiver familiekundig standpunt uit gezien bevestigen de akten vaak wat de parochieregisters reeds hadden aangetoond, of vullen ze aan, of vormen de enige basis voor de samenstelling van een gezin. Zij verschaffen soms kostbare gegevens aangaande de herkomst van een voorouder, of over een afstammeling die leek te zijn verdwenen, omdat hij zich in een ander dorp had gevestigd.

In het oude graafschap Vlaanderen kende men de "staten van goed". De staat van goed was een akte die werd opgesteld door of namens de "houderigge", t.i.t.z. de bijzonderste erfgenaam of de bijzonderste voogd, wanneer een overledene een of meer minderjarigen onder zijn erfgenamen telde - en meerderjarig werd men slechts op de leeftijd van 25 jaar, dus halverwege een toentertijd normaal mensenleven. Hij vermeldde alle in Vlaanderen gelegen roerende en onroerende goederen waarop de wezen enig recht konden laten gelden: gronden, oogsten, huizen, schuren, stallingen, dieren, werktuigen tot en met het kleinste alaam, grondstoffen, afgewerkte produkten, geldsommen, huisraad, voedingswaren, dranken, klederen, sieraden, enz. alsmede de schulden en de tegoeden van de overledene. Alles werd door de voogden of door experten geprijsd. Tot slot werd overgegaan tot de verdeling. De staten van goed dienden overgemaakt aan de oppervoogden, m.n. de weesheren in de steden en de meier en schepenen, zomede de baljuw, op het platteland.

In het oude hertogdom Brabant en in het graafschap Henegouwen, kende men niet de "staat van goed" maar de "lotinge" of akte van verdeling. Zij werd echter niet zo systematisch als in Vlaanderen opgesteld; alleen begoede families hielden eraan hun erfenisverdelingen te laten registreren, ten einde latere betwistingen te voorkomen.

De k e r k e l i j k e a r c h i e v e n voeren sommige verwanten ten tonele als bedienaar van de eredienst, kerkmeester, bestuurder van de armendis, pachter of aangelande van kerkgoederen - de oudste van mijn voorgangers, Austin HERMAN, die leefde te Heikruis toen onder de muren van Kortrijk de Slag der Gulden Sporen plaats had, is tot ons gekomen omdat hij in een akte van 1325 wordt vermeld als aangelande van een stuk grond die de plaatselijke grondheer had vastgelegd ten behoeve van de kerk zijner parochie.

De a r c h i e v e n v a n d e b a l j u w s bevatten gegevens aangaande de grote en kleine misdrijven waarbij sommige onzer voorouders als dader, slachtoffer of getuige betrokken waren. Interessanter nochtans zijn de processen-verbaal van de wegschouwingen. Ieder jaar, in de maand mei, dienden de baljuws alle dorpen van hun ambtsgebied te bezoeken om er, vergezeld van een paar schepenen, de "heyrweghen" en de "pontwegen" te inspecteren, en de aangelanden aan te manen, op straffe van boete, de "quaede plecken" te herstellen: putten dienden gedempt, grachten gekuist, overgewas van hagen en bomen geweerd. In acht genomen dat slechts weinige wegen verhard waren en onze voorouders gewillig, toen zoals nu, overheidsbevelen naast zich neerlegden, kan men zich voorstellen dat haast iedereen bij tijd en wijle op de bon kwam en met naam en toenaam in een jaarlijks schouwingsverslag staat vermeld. Uiteraard zijn niet alle schouwingsverslagen bewaard gebleven; het ware te mooi geweest, want weinige documenten zijn zo levensecht, illustreren zo duidelijk de staat van onze dorpen en steden, evenals de mentaliteit van onze voorouders.

Even interessant zijn de f i s c a l e a r c h i e v e n. Met uitzondering van een periode van tien jaar, tijdens de godsdiensttroebelen onder de hertog van Alva in de tweede helft van de zestiende eeuw - die een eerste reeds modern aandoend belastingsysteem had proberen in te voeren en ons daarvan de fameuze "penningkohieren" heeft nagelaten - werden belastingen niet door de vorst opgelegd maar gevraagd onder vorm van "beden", gericht aan de Staten (grosso modo, de vertegenwoordigers van de drie standen: geestelijkheid, adel en burgerij) van ieder landsdeel afzonderlijk. Wanneer b.v. de Staten van het oude graafschap Vlaanderen zo'n "bede" hadden toegestaan, splitsten zij het bedrag ervan op, volgens een van ouds afgesproken verdeelsleutel, tussen de kasselrijen (zeg, de arrondissementen) en de grote steden Brugge, Gent en Ieper. De kasselrijen splitsen het door hen op te brengen deel verder uit tussen hun steden en parochies. Dan kon de ontvanger-generaal van het graafschap met de lokale "setters" en "hayers" aan het werk. Setters en hayers waren ingezetenen die, zoals de ontvanger-generaal zelf, hun job pachtten tegen de minste prijs en hiervoor de verantwoordelijkheid namen om, de setter, het aandeel van iedere huisvader in de door het dorp of de stad op te brengen som te bepalen (vast te zetten), de hayer, dit aandeel te innen en via de plaatselijke ontvanger te bezorgen aan de ontvanger-generaal - noteer terloops de zinrijke en bloemrijke administratieve taal van onze ambtenaren toen dezen nog Vlaamse of Brabantse woorden mochten bedenken en gebruiken. Men noemde dit systeem "het transport van Vlaanderen" - omdat de belasting werd

getransporteerd van een hoger naar een lager echelon. Het dateerde uit de Middeleeuwen en bleef in voege tot op het einde van het Ancien Regime. De hayers en setters hielden er een soort boekhouding op na en deze is uiteraard een vaak sprekend document betreffende het materiële wel en wee van onze voorouders, en de trukken die zij gebruikten om te ontsnappen aan de greep van de "fiscus". Belastingontduiking is zo oud als de straat. Er is echter wel een grondig verschil tussen vroeger en nu: een onafhankelijke belastingcontroleur bestond toen niet; alhoewel alles zich in het openbaar afspeelde, had de setter maar één streefdoel, nl. de van zijn parochie geëiste som te totaliseren; of zulks op een rechtvaardige manier gebeurde hing uitsluitend af van de kennis van zaken van iedere dorpeling en die was, zoals men zich kan indenken, zeer verscheiden. Op een bepaald ogenblik slaagde een naamgenoot, hoefsmid op Kestergat, erin zich aan iedere belasting te onttrekken "omdat hij in de loop van het jaar te weinig werk had gekregen", terwijl uit andere registers moet blijken dat hij tijdens dat zelfde jaar twee grote partijen land had gekocht...

Ook de archieven van de oorlogsschade - jawel, vooral in de 17e eeuw, toen onze gewesten veel weg hadden van een exercitieplein, waar de Franse legers hun militaire superioriteit bij voorkeur meenden te moeten etaleren, komen die nogal voor. Zij vertellen ons over het leed en de miserie van onze voorouders, hun vluchten met have en goed, de terugkeer in het uitgebrande dorp, hun aandeel in de schattingen, leveringen en karweien, soms ook het voordeel dat zij deden bij de doortocht van een leger - het beslaan van een cohorte cavalerie, bracht de laatselijke hoefsmid een aardig centje op! In enkele gevallen geven zij antwoord op nieuwsgierige vragen, b.v. waarom zoveel Pajottenlandse families vertakkingen hebben in het Land van Aalst - omdat zij meestal, zoniet altijd, vluchtten in westelijke richting, over de Dender, want de Franse legers lijken gedurende honderd jaar maar één doelwit te hebben gehad, nl. Brussel, nog wel niet één van de hoofdsteden van het Verenigd Europa maar toch reeds één van de hoofdsteden van de voorloper ervan, nl. het Habsburgse Heilige Roomse Rijk. Het streven van onze Zuiderburen is altijd geweest, de hoofdplaats van een Franse prefectuur te vestigen in wat nu de drie Europese hoofdsteden kunnen genoemd worden - eigenaardig genoeg is dit opzet tot hiertoe slechts in Straatsburg geslaagd maar uitgesteld is niet verloren... voor Brussel en Luxemburg.

De landboeken zijn de voorlopers van ons kadaster. Zij bevatten de beschrijving van alle bebouwde en onbebouwde percelen: aard (land, weide of bos), ligging, oppervlakte, naam van de eigenaar, eventueel naam van de cijnspachter of huurder. Soms hoort er een klapper bij en kan men aan de hand ervan nagaan hoe het goederenbestand van een bepaalde voorouder door koop, verkoop en vererving evolueerde.

De leenboeken en de cijnsboeken van de grote landheren bevatten ook heel wat gegevens. Voor de periode 1300-1600 vormen zij haast de enige mogelijkheid om op systematische wijze het spoor van ons voorgeslacht nog enigszins door te trekken.

Het is nl. zo, dat tijdens het Ancien Regime het begrip "eigendom" heel wat anders betekende dan nu. In de Hoge Middeleeuwen behoorde haast alle grond, buiten de omheinde steden, aan de soevereine vorst, en zelfs deze huldigde het principe dat hij hem hield van godswege - uitzondering hierop werd gemaakt voor de zeldzame "allodia", die sommige personen bezaten "van god en van de zon" en die men later,

b.v. in Brabant en Henegouwen, in het bezit van "eyghenmannen" terugvindt. Het eigenlijke grondbezit werd echter beheerst, tot op het einde van het Ancien Regime, door de regels van de feodaliteit: de vorst beleende een leenman (hertog, graaf, enz. of een gewone landsman) met de heerlijkheid over een gebied; deze gaf op zijn beurt delen ervan in leen aan andere personen, die zodoende zijn leenmannen werden; de belening kon trapsgewijs doorgaan tot bij de eigenlijke gebruiker van de grond. Iedere trap had bepaalde verplichtingen ten overstaan van de onmiddellijk hogere maar ook zekere rechten, o.m. het recht zijn leen te verkopen en te vererven, mits instemming van zijn leenheer en de betaling van een som geld aan deze laatste. Voor de gebruiker van de grond, en om deze is het ons te doen, waren de verplichtingen drieërlei: een trouwe vazal van zijn leenheer te zijn, een deel van de opbrengst van het leen aan zijn leenheer te bezorgen, en aan deze laatste bepaalde hand- en spandiensten te verlenen. De twee laatste verplichtingen werden in de loop der tijden vervangen door een enkele, nl. de betaling van een bepaalde som geld jaarlijks, alsmede bij verkoop en vererving van de grond. Gedurende de laatste tweehonderd jaar van het Ancien Regime verviel daarenboven ook de eerste verplichting.

De cijnspacht was het laatste kapittel van dit statuut. Hij leek in alle opzichten op de nog bestaande huurpacht behalve, en dat is belangrijk, dat de cijnspachter het goed kon verkopen en vererven; uiterlijk was er dus geen verschil met wat wij gemakshalve de "leenpacht" zullen noemen. Een familie kon zodoende gedurende generaties cijnspachter van een belangrijk landbouwbedrijf zijn en zich gedragen als de werkelijke eigenaar - vandaar de bijzondere status van de pachters tijdens de zeventiende eeuw, o.m. op de grote pachthoven in Brabant. De eigenlijke eigenaars bleven echter belangrijke inkomsten uit deze gronden betrekken en hun rentmeesters hielden er dan ook in de "cijnsboeken" van hun Heren nauwkeurig nota van. Vele cijnsboeken hebben de eeuwen getrotseerd omdat zij als onbetwistbare bronnen van inkomsten immer tijdig in veiligheid werden gebracht. Een daarvan is het "Cijnsboek van de Heren van Edingen voor Kester, Herfelingen en Oetingen, vernieuwd in de jaren 1616-1619"; het wordt bewaard in het archief van de prinsen van Arenberg, laatste Heren van Edingen, in het Kapucienenklooster te Edingen - de archivaris ervan, pater Jean-Pierre TYTGAT, heeft al de er in voorkomende persoonsnamen gepubliceerd in HOLVEO, jrg.8, nr.4.

Voor de moderne tijd, de periode na 1795, zijn de beschikbare bronnen even talrijk, echter nog omvangrijker. De bijzonderste zijn: de registers van de burgerlijke stand, de bevolkingsregisters, de moderne gemeentearchieven en deze van de nationale en provinciale administraties, het kadaster, de archieven van de registratie en domeinen, de gerechtelijke archieven en de militaire archieven.

De registers van de burgerlijke stand zijn sinds 1795, het jaar dat onze gewesten bij Frankrijk werden ingelijfd, de opvolgers van de hierboven besproken parochieregisters. De registers van de burgerlijke stand bevatten meer gegevens dan deze laatste. Alhoewel zij ons allen voldoende bekend zijn, wezen deze gegevens hier toch even opgesomd: naam en voornamen van de geborene, de overledene of de gehuwden, naam en voornaam van de ouders, deze van de getuigen, de woonplaats, de leeftijd, het beroep van de ene en van de andere. De huwelijksakten vermelden daarenboven de militietoestand van de bruidegom en, in geval een huwelijkscontract werd aangegaan, de datum ervan, alsmede de naam en de standplaats van de akterende notaris. Het zijn publieke registers, zodat iedereen ze mag raadplegen

en afschrift van de akten nemen, uiteraard mits zich te schikken naar de heersende reglementering, eventueel de goedwilligheid van de verantwoordelijke ambtenaar van de burgerlijke stand en, wanneer men een afschrift wenst, de getarifeerde kosten te betalen. Dit laatste geldt vooral voor de registers die minder dan honderd jaar oud zijn - krachtens de archiefwet moeten de openbare besturen hun meer dan honderd jaar oude archieven overmaken aan het Rijksarchief, waar zij kosteloos door eenieder mogen geraadpleegd en afgeschreven worden. In de praktijk geldt dit laatste alleen voor de dubbels die door de gemeentebesturen jaarlijks, ter fine van controle, aan de rechtbank van eerste aanleg dienen overgemaakt. De raadpleging van de registers van de burgerlijke stand wordt vergemakkelijkt door de tienjaarlijkse alfabetische tabellen, eventueel aangevuld met de jaarlijkse alfabetische tabel waarmede ieder geboorte-, huwelijks- en overlijdensregister meestal wordt afgesloten. De registers daterende van vóór 1900 werden door de hierboven reeds vermelde Mormonen gefilmd; een exemplaar van deze films berust op het Algemeen Rijksarchief te Brussel, in de provinciale depots en in sommige gemeentelijke bibliotheken. De oude registers zelf worden bewaard in de depots van het Rijksarchief. In Brabant is dat het Algemeen Rijksarchief te Brussel (de stad Brussel bewaart de hare in het stadsarchief); in Oost-Vlaanderen is het Ronse voor de gemeenten van het gerechtelijk arrondissement Oudenaarde, en Beveren voor de andere gemeenten van de provincie. De consultatie ervan is vrij simpel, dank zij de tienjaarlijkse tabellen, stoot echter wel op enige problemen voor de eerste vijftien jaren van de Frans bezetting: de voorschriften betreffende het bijhouden van de registers werden toen nog al eens gewijzigd en tot in 1806 - het jaar XIV van de Republikeinse kalender - hebben wij te doen met de bloemrijke vondsten van het Frans rationalisme, slechts te overwinnen door het gebruik van omzettingstabellen, zoals er indertijd in ieder gemeentebestuur voorhanden waren.

Het door de gemeenten te houden b e v o l k i n g s r e g i s t e r is een uitvloeisel van de volkstellingen, die sinds 1846 in principe om de tien jaar plaats hebben. In de loop der jaren werd de vorm van dit register meermaals gewijzigd. Waar de eerste registers slechts de naam, voornaam, plaats en datum van geboorte, het beroep, het adres, de plaats van herkomst en eventueel de nieuwe vestigingsplaats van alle leden van een bepaald gezin vermelden, zijn de laatste reeds ware schemas van de geschiedenis van een gezin gedurende het verblijf ervan in de gemeente - enkele jaren geleden heeft men het bevolkingsregister als zodanig afgeschaft en vervangen door het r i j k s r e g i s t e r, dat waarschijnlijk wel de taak van de familiekundigen na het jaar 2075 zal vergemakkelijken, echter onmogelijk kan wedijveren met de romantische sfeer die een register uit het midden van de twintigste eeuw uitstraalt. Ook deze registers, wanneer meer dan 100 jaar oud, bevinden zich in de depots van het Rijksarchief, en ook zij werden door de zorgen van de reeds vernoemde Mormonen gefilmd.

Het k a d a s t e r en de erbijhorende l e g g e r leren ons heel wat over de plaats waar onze voorouders precies woonden en werkten. De voorganger ervan, een verzameling bekend onder de benaming P o p p - k a a r t e n, naar de ontwerper en uitvoerder in de veertiger jaren van de negentiende eeuw, omvat een reeks kadastrale plans van talrijke gemeenten. Ook zij zijn met hun alfabetische klappers te vinden in de depots van het Rijksarchief.

De archieven van de r e g i s t r a t i e en van de h y p o t e e k - b e w a a r d e r s bevatten gegevens betreffende de onroerende

goederen en de "doodschuld" van onze voorouders.

Tenslotte een woord over de notariële archieven - niet zo gemakkelijk te raadplegen; men moet werkelijk precies weten wat men zoekt. De oudste notariële akten dateren uit de 16e eeuw. De neerlegging ervan in de depots van het Rijksarchief is niet verplichtend maar weinig notarissen bewaren akten die meer dan 100 jaar oud zijn. Voor de periode van het Ancien Regime vullen zij de wettelijke passeringen van de schepenbanken aan en zijn meestal nog duidelijker en interessanter omdat alleen begoede personen er aan dachten beroep te doen op een notaris voor het opstellen van testamenten, akten van verdeling, van koop en verkoop, van pacht en huur, enz. In de moderne tijd worden deze akten frequenter. Hierbij dient aangestipt dat de vermelding van een huwelijkscontract in een huwelijksakte verplichtend was en is.

Hoeft het te verbazen dat een werkelijke familievorsers jarenlang in deze oude archieven kan slijten en slechts noodgedwongen er mee ophoudt, niet omdat hij aan het einde van zijn Latijn is gekomen, maar omdat hij toch eenmaal aan het uitschrijven van zijn "geschiedenis" moet beginnen - het minst aangename maar, voor de geïnteresseerde familieleden, het belangrijkste deel van zijn taak.

Jef Herreman

Beschikbare werken te raadplegen in het Documentatiecentrum

Nr	Gemeente	Titel
F1	Aaigem	Status Animarum 1845
F2	Aaigem	Parochieregisters 1629 - 1796
F3	Aaigem	Staten van Goed (Aaigem-Vlekkem) 1600 tot 1796
F4	Aaigem	Landboek Aaigem-Vlekkem anno 1779-1780
F5	Aalst	Buitenpoorters deel 1
F6	Aalst	Buitenpoorters deel 2
F7	Aalst	Buitenpoorters deel 3
F8	Aalst	Buitenpoorters deel 4
F9	Appelterre-Eichem	Parochieregisters 1623 - 1799
F10	Aspelare-Nederhasselt	Landboek 1799
F15	Bambrugge	Gezinreconstructie 1620-1796
F11	Borsbeke	Gezinreconstructie 1620-1795
F12	Borsbeke	Status Animarum 1681
F13	Buggenhout	Repertorium van de families tussen 1624-1850 deel 1
F14	Buggenhout	Repertorium van de families tussen 1624-1850 deel 2
F15	Burst-Bambrugge-Vlekkem	Gezinreconstructie 1620-1796
F16	Denderhoutem	Parochieregisters I 1588-1796
F17	Denderhoutem	Staten van Goed 1639-1796 deel 2
F18	Denderhoutem	Staten van Goed 1639-1796 deel 1

F19	Denderhoutem	Landboek anno 1699
F20	Denderhoutem	Burgerlijke stand klappers O 22/9/1802 -1/1/1812
F140	Denderhoutem & e.a.	Immigranten in Californië
F135	Denderleeuw	Status Animarum 1844-1848
F51	Erembodegem	Repertorium van de families 1591 en 1880 deel 1
F52	Erembodegem	Repertorium van de families 1591 en 1880 deel 1
F53	Erembodegem	Repertorium van de families 1591 en 1880 deel 2
F54	Erembodegem	Repertorium van de families 1591 en 1880 index
F56a	Eromdegem	Gezinsreconstructie 1683-1899 index
F56	Erondegem	Gezinsreconstructie 1683-1899
F133	Erpe	Aangifte Nalatenschap 1617-1795
F57	Erpe	Parochieregisters 1654-1699
F55	Essene	Gezinsboek 1607-1822
F128	Geraardsbergen	Buitenpoorters deel 1 - Lievens
F129	Geraardsbergen	Buitenpoorters deel 2 - Lievens
F130	Geraardsbergen	Buitenpoorters deel 3 - Cornelis
F131	Geraardsbergen	Buitenpoorters deel 4 - Cornelis
F141	Gijzegem	Gezinsreconstructie 1796 -1900 deel 1
F142	Gijzegem	Gezinsreconstructie 1796 -1900 deel 2
F58	Haaltert	Gezinsreconstructie 1605-1800 deel 1
F59	Haaltert	Gezinsreconstructie 1605-1800 deel 2
F60	Haaltert	Gezinsreconstructie 1796-1900 deel 1
F61	Haaltert	Gezinsreconstructie 1796-1900 deel 2
F62	Haaltert	Staten van Goed +/-1500 -1798 deel 1
F63	Haaltert	Staten van Goed +/-1500 -1798 deel 2
F64	Haaltert	Burgerlijke stand klappers G - H - O tot 1960
F65	Haaltert	Tienjarige tafels G - H - O
F66	Haaltert	Burgerlijke stand Huwelijken 1901-1920
F137	Haaltert	Pensioenmaatschappij 1901 (+/- 400 namen + ouders)
F136	Haaltert ea	Overlijdensberichten Militairen in Franse dienst 1793-1814
F67	Hekelgem	Gezinsboek 1604-1822 (-1860) deel 1
F68	Hekelgem	Gezinsboek 1604-1822 (-1860) deel 2
F69	Hekelgem	Gezinsboek : aanwijzigingen voor de lezer
F70	Heldergem	Staten van Goed 1629 - 1796
F71	Heldergem	Landboek van Heldergem 1656
F72	Heldergem	Gezinsreconstructie 1798 -1900
F73	Heldergem	Parochieregisters huwelijken 1786-1939
F74	Heldergem	Gezinsreconstructie 1611-1800 (Parochieregisters)
F75	Heldergem	Parochieregister G-H-O 1780-1814
F76	Heldergem	Parochieregister G-H-O 1815-1850
F77	Heldergem	Parochieregister G-H-O 1851-1900
F78	Heldergem	Overlijdens 1703 - 1939
F79	Heldergem	Overlijdens 1786 - 1875 (akten)
F80	Heldergem	Overlijdens 1876 - 1920
F81	Heldergem	Tienjarige tafels G - H - O
F82	Heldergem	Parochieregisters 1786 - 1939 (akten)
F83	Heldergem	Parochieregisters 1846 - 1878 (akten)
F84	Heldergem	Parochieregisters 1879 - 1899 (akten)
F85	Heldergem	Renteboek van Laethem & Lilaer deel 1
F86	Heldergem	Renteboek van Laethem & Lilaer deel 2

F87	Herdersem	Gezinsreconstructie 1628 - 1797
F132	Iddergem	Parochie registers
F134	Impe	Gezinsreconstructie 1798-1900
F88	Kerksken	Gezinsreconstructie 1696 - 1896
F89	Kerksken	Gezinsreconstructie - alfabetische klapper vrouwen
F90	Kerksken	Status Animarum 1845
F91	Kerksken	Tienjarige tafels G - H - O
F92	Lebbeke	Repertorium van de families 1624-1850 deel 1
F93	Lebbeke	Repertorium van de families 1624-1850 deel 2
F94	Lebbeke	Repertorium van de families 1624-1850 deel 3
F95	Lebbeke	Lijst der huwelijken 1624-1850
F96	Liefferinge	Gezinsreconstructie 18599 - 1833
F97	Mazenzele	Repertorium van de families 1604-1890
F98	Mere	Gezinsreconstructie 1652 - 1798
F10	Nederhasselt	Landboek 1799 Aspelare-Nederhasselt
F99	Nieuwerkerken	Families te Nieuwerkerken
F100	Opdorp	Repertorium families 1731 - 1850 deel 1
F101	Opdorp	Repertorium families 1731 - 1850 deel 2
F102	Opdorp	Repertorium families 1731 - 1850 deel 3
F103	Ophasselt	Gezinsreconstructie 1611 - 1761
F104	Opwijk	Repertorium families 1601 - 1900 deel 1
F105	Opwijk	Repertorium families 1601 - 1900 deel 2
F106	Opwijk	Repertorium families 1601 - 1900 deel 3
F107	Ottergem	Parochieregisters klappers 1873 - 1890
F108	Outer	Parochieregisters 1618 - 1796
F109	Ressegem	Parochieregisters 1636 - 1796
F110	Schoonaarde	Burgerlijke Stand 1873 - 1888
F112	Sint Lievens Esse	Gezinsreconstructie 1651 - 1819 deel 1
F113	Sint Lievens Esse	Gezinsreconstructie 1651 - 1819 deel 2
F111	Sint-Antelinks	Gezinsreconstructie 1600 - 1856
F114	Smetlede	Parochieregisters klappers 1792 - 1872 G- H- O
F115	Teralfene	Gezinsboek 1599 - 1822 (1860)
F15	Vlekkem	Gezinreconstructie 1620-1796
F3	Vlekkem	Staten van Goed (Aaigem-Vlekkem) 1600 tot 1796
F4	Vlekkem	Landboek Aaigem-Vlekkem anno 1779-1780
F116	Wanzele	Parochieregisters klappers 1798 - 1888
F120	Welle	Burgerlijke Stand 1796 - 1862
F117	Wichelen	Burgerlijke Stand 1797 - 1822 G - H- O deel 1
F118	Wichelen	Burgerlijke Stand 1797 - 1822 G - H- O deel 2
F119	Wichelen	Burgerlijke Stand 1797 - 1822 G - H- O deel 3
F121	Woubrechtgem	Gezinsreconstructie 1611 -1802
F122	Woubrechtgem	Burgerlijke Stand 1798 - 1900 Overlijdens
F123	Woubrechtgem	Landboek met pachters van 1785
F138	Woubrechtgem	Burgerlijke Stand 1797 -1900 Huwelijken
F139	Woubrechtgem	Burgerlijke Stand 1797 -1900 Geboorten
F124	Woubrechtgem	Landboek met pachters van 1635
F125	Woubrechtgem	Leenboek ter Berghe 1792
F126	Woubrechtgem	100ste Penning 1569 - 20ste Penning 1571
F127	Zonnegem	Gezinssamenstelling G - 1616 -1797 H 1639 - 1796 O 1631 - 1796